

Mazhar-ı Envâr ve Keşf-i Esrâr Adlı Eserdeki Bazı Unsurların Tasavvufi Açıdan İzahı

Rümeysa Kayaoğlu

<https://orcid.org/0009-0008-8976-1514> | rmysakyoglu123@gmail.com

Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Öz

Bu çalışmada Topkapı Sarayı Kütüphanesi EH1294 numarada kayıtlı bulunan ve üzerinde herhangi bir çalışma yapıldığı tespit edilemeyen, geniş ölçekli tasavvufi kavramlara sahip olan *Mazhar-ı Envâr ve Keşf-i Esrâr* adlı eserdeki bazı unsurların tasavvufi açıdan incelenerek izahı yapılmıştır. Tasavvufun temel kaynakları arasında sayılan Kuşeyrî *Risâlesi*'nde tasavvuf "*Tebeu't-tâbiîn döneminden sonra dinin hükümlerine büyük bir titizlikle dikkat eden zümrenin zamanla ortaya çıkan bidatlara karşı ehl-i sünnet seçkinlerinin, her an Allah ile birlikte olma ve gafletten sakınma gayretleri.*" şeklinde tanımlanmıştır. Bu usûlün zâhirde ve bâtında şeriatın edeplerini yerine getirme, dünya ile ilgili olan konularda aşırıya kaçmadan ölçülü bir şekilde hareket etme, kişinin ibadetlerini çoğaltma yerine kulluk kalitesini yükseltme ve nefsi arındırabilme çabası şeklinde tanımlamak yerinde olacaktır. Eski Türk Edebiyatı alanında araştırmacılar için önemli bir alan olan ve tasavvufun; ahlak, ibadet, marifet, bilgi, felsefe gibi pek çok yönünün olması literatüre önemli katkı sağlamıştır. Bu alanda kaynak mahiyetindeki tasavvufi eserlerin zamanla çoğalması kütüphanelerimizin yazma eser bölümlerinde çalışılmayı bekleyen pek çok eserin artmasına keşfedilmeyi beklemesine neden olmuştur. Bu eserlerden olan ve üzerinde çalıştığımız *Mazhar-ı Envâr ve Keşf-i Esrâr*'in müellifi hakkında bir bilgiye rastlanılmamış olup sadece eserin 18. yüzyılda Mevlânâ İsmail Paşa'ya sunulduğu tespit edilmiştir. 50 varaktan oluşan söz konusu eser; bir mukaddime, iki bölüm ve bir hatimeden oluşur. Tasavvufi konuları ihtiva eden mensur bir eser olmasının yanında manzum parçalar ile de desteklenerek edebi mahiyeti güçlendirilmiştir. Eserin âlemler bahsi olarak belirtilen ve son bölüm olarak iktibas edilen bölümünde verilen mesajdan anlaşılın, bu âlemlerin hakikat olduğu ve bu konu anlaşıldığı taktirde, tasavvufun bina edildiği yerin öneminin daha somut bir şekilde ifade edilebileceği ortaya konulmaktadır. Eserin değerlendirmesine başlarken zahirî ilimlerce kabul edilmiş hususların bir yansıması çerçevesinde yürüyeceğimizi düşünmüştük. İncelemede ilerledikçe tasavvuf öğretisinin akıl duvarlarını da yıkarak daha ötesine geçme öğretisinin yanında Yaratıcı'ya daha yakın olma kavramlarına sahip bir öğretiyi hedef aldığını fark edip çalışmamızı bu yönde yeniden gözden geçirerek bu gizemli kaynağı daha anlaşılabilir bir hâle getirmeye çalıştık. Çalışmamızın kapsamı çok geniş bir literatüre sahip olmasına rağmen, bir bildirinin sınırlarını aşmasından dolayı eserin genel bir muhtevasının ortaya konularak en belirgin işlenen tasavvufi unsurlardan *lâhût*, *ceberût* ve *misâl* olmak üzere dört âlem eserdeki ve Eski Türk Edebiyatındaki, tanım ve örnekleriyle karşılaştırılarak ele alınmıştır. Ayrıca eserin değerlendirme aşamasında farklı bir açıdan bakılması sebebiyle de tasavvuf alanına ve okuyucuya yeni bir bakış getirmesi yönüyle önem taşımaktadır. Eser gerek mensur gerekse manzum bölümleri ile günümüzde tasavvuf üzerine yapılan

çalışmalara farklı bir ivme kazandıracak mahiyettedir. Üslup ve muhtevası yönünden de Türk edebiyatı açısından bir kazanım olacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler

Edebiyat, Eski Türk Edebiyatı, Tasavvuf, Mazhar-ı Envâr ve Keşf-i Esrâr, Lâhût, Ceberût, Misâl.

Etik Beyan	Bu çalışma, Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan "Mazhar-ı Envâr ve Keşf-i Esrâr Adlı Eserdeki Bazı Unsurların Tasavvufi Açıdan İzahı" adlı tebliğin özetidir.
Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	25.07.2023
Kabul Tarihi	11.08.2023
Yayım Tarihi	13.08.2023
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dini Araştırmalar, İlahiyat, Sanat ve Beşeri Bilimler, Dil ve Dilbilim
Araştırma Alanı	Türk Dili ve Edebiyatı
Sempozyum	:
Adı	3. Türkiye Sosyal Bilimler Sempzyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/510
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	11. Oturum - 28 Ağustos 2023 Pazartesi 13:00 - 14:10
Telif Hakkı	© 2023 Rûmeysa Kayaoğlu. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Kayaoğlu, Rûmeysa. "Mazhar-ı Envâr ve Keşf-i Esrâr Adlı Eserdeki Bazı Unsurların Tasavvufi Açıdan İzahı". <i>TSBS Bildiriler Dergisi</i> 3 (2023), 341-344. https://doi.org/10.55709/TSBSBildirilerDergisi.510

Explanation of Some of the Elements in the Work entitled Mazhar al-Anwâr wa Kashf- al-Asrâr in Terms of Sufi Perspective

Rümeysa Kayaoğlu

 <https://orcid.org/0009-0008-8976-1514> | rmysakyoglu123@gmail.com

Master's Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Türkiye

Abstract

In this study, some of the elements in the work Mazhar al-Anwâr wa Kashf- al-Asrâr, which is registered in Topkapı Palace Library, number EH1294, and which has a wide range of Sufi concepts and on which no study has been identified, have been analyzed and explained from a Sufi perspective. In al-Qushayrî's al-Risâla, which is considered one of the basic sources of Sufism, Sufism is defined as "the efforts of the elite of the Ahl al-Sunnah to be with Allah at all times and to avoid heedlessness against the bid'ahs that emerged over time by the group who paid great attention to the provisions of the religion after the period of Tâbî'û al-Tâb'în." It would be appropriate to define this method as an effort to fulfill the manners of the Shari'ah in zâhir (outer) and bâtin (essence), to act in moderation without excess in matters related to the world, to increase the quality of servitude and to purify the soul instead of multiplying one's worship. Sufism, an important field for researchers in Old Turkish Literature and has many aspects such as morality, worship, marifah, knowledge, and philosophy, has made a significant contribution to the literature. The expansion of Sufi works in the nature of sources in this field over time has led to an increase in the number of works waiting to be studied in the manuscript sections of our libraries, waiting to be discovered. There is no information about the author of Mazhar al-Anwâr wa Kashf- al-Asrâr, which is one of these works and which we have studied, and it has been determined that it was presented to Mawlânâ İsmail Pasha in the 18th century. Consisting of 50 folios, the work in question is a prose work consisting of an introduction, two chapters and an epilogue, containing Sufi subjects, but its literary nature was strengthened by supporting it with verse pieces. The message given in the last chapter of the work, which is quoted as the last chapter, is that these worlds are the truth and if this subject is understood, the importance of the place where Sufism is built can be expressed more concretely. When we started the evaluation of the work, we thought that we would be walking within the framework of a reflection of the issues accepted by the zahiri sciences. As we progressed in the review, we realized that the Sufi doctrine aims at a doctrine that has the concepts of being closer to the Creator as well as the doctrine of going beyond by breaking down the walls of reason, and we tried to make this mysterious source more understandable by revising our study in this direction. Although the scope of our study has a very wide literature, due to the fact that it exceeds the limits of a paper, the general content of the work is revealed and the most prominent Sufi elements; the four worlds, namely *lâhût*, *jabârût* and *mithâl*, are discussed by comparing them with their definitions and examples in the work and in Old Turkish Literature. In addition, it is important in terms of bringing a new perspective to the field of Sufism and the reader because it is viewed from a different

perspective during the evaluation phase of the work. With its prose and verse sections, the work is of a nature that will give a different impetus to the studies on Sufism today. We believe that it will be an achievement for Turkish literature in terms of its style and content.

Keywords

Literature, Old Turkish Literature, Sufism, Mazhar al-Anwār wa Kashf- al-Asrār, Lāhūt, Jabārūt, Mithāl.

Ethical Statement	This paper is a summary of the study titled “Explanation of Some of the Elements in the Work entitled Mazhar al-Anwār wa Kashf- al-Asrār in Terms of Sufi Perspective” presented at the Turkish Symposium of Social Science.
Type	Conference Proceeding
Received	2023-07-25
Accepted	2023-08-11
Published	2023-08-13
Category	Art & Humanities, Religion & Theology, Art & Humanities, Language & Linguistics
Research Area	Turkish Language and Literature
Conference	:
Title	3rd Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/tsbs/article/view/510
Location & Date	Online - 26-31 August 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 11 - August 28, 2023, Monday 13:00 - 14:10
Copyright	© 2023 Rûmeysa Kayaoğlu. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Kayaoğlu, Rûmeysa. “Explanation of Some of the Elements in the Work entitled Mazhar al-Anwār wa Kashf- al-Asrār in Terms of Sufi Perspective”. <i>TSBS Proceedings Journal</i> 3 (2023), 341-344. https://doi.org/10.55709/TSBSBildirilerDergisi.510